

and his Group] // Arkhitektura : sbornik nauchnykh trudov, 2016, Vyp. 9, S. 210–215.

15. Proekt «My mozhemo bilshe! Spriyannia hromadianskii partytsypatsii molodi v Ukraini, Rosii i Hruzii» [The project «We can do more! Promote civil participants of youth in Ukraine, Russia and Georgia»]. – URL: <https://edudevelop.org.ua/proekt-mi-mozhemo-bilshe-spriyannya-gromadyanskij-partitsipatsiji-molodi-v-ukrajini-rosiji-i-gruziji.html> (Accessed 24.04.2017).

16. Savchenko A. N. Sravnitel'naya grammatika indoeuropeyskikh yazykov [Comparative grammar of the Indo-European languages]. – M.: URSS, 2003. – S. 257–327.

17. Torchinov E. A. Put' zolota i kinovari: Daosskie praktiki v issledovaniyakh i perevodakh E. A. Torchinova [The Way of gold and cinnabar: the Taoist practice in the research and translations by E. A. torchinova]. – SPb.: Azbuka-klassika, 2007. – 480 s.

18. Torchinov E. A. Puti filosofii Vostoka i Zapada: poznanie zapredel'nogo [Path of philosophy East and West: knowledge of the transcendent]. – SPb.: Azbuka-klassika, 2005. – 480 s.

Сурина А. Ю., кандидат философских наук, доцент кафедры философии образования, теории и методики обществоведческих предметов, Николаевский областной институт последипломного педагогического образования (Николаев, Украина), E-mail: asurina@mail.ua

Понятие «партиципация»: генезис и актуальность.

Аннотация. Исследуются источники возникновения и эволюции понятия «партиципация». Рассматриваются современное понимание данного понятия и потенциал его использования в процессе институционализации гражданского общества.

Ключевые слова: гражданское общество, партиципация, эмпатия, партиципаторные действия, партиципаторный бюджет, гражданская партиципация, общественная партиципация.

Surina A., PhD in philosophical sciences, associate Professor of the Department of philosophy of education, theory and methodology social science subjects, Nikolaev regional Institute of postgraduate education (Nikolaev, Ukraine), E-mail: asurina@mail.ua

The concept of «participate»: Genesis and actuality.

Abstract. Investigate the sources of origin and evolution of the concept of «participate». Examines the current understanding of this concept and its potential use in the process of institutionalization of civil society.

Keywords: civil society, participate, empathy, participatory action, participatory budget, the civil participate, public participate.

УДК 321.01

Кіянка І.,

кандидат політичних наук, доцент,

Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України
(Львів, Україна), E-mail: kiyanka@i.ua

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА І ПОПУЛІЗМ У ХХІ СТОЛІТТІ: ПРИКЛАД США ТА ФРАНЦІЇ

Анотація. У статті розглянуто проблематику популізму через призму публічної політики та виборів у США та Франції. Зростання популізму нині пояснюють руйнуванням ліберального консенсусу, яке почалося після закінчення холодної війни, із зростанням напруги між демократичним мажоритаризмом і ліберальним конституціоналізмом - двома головними підвалинами демократичних режимів. Посилення ролі популізму свідчить про поступову втрату привабливості ліберальних рішень у сфері політики, економіки та культури, а особливо в ланці ідеології. Світовий досвід свідчить, що популістський рух активізувався в періоди, коли країни переживали переломні етапи своєї історії. При різких соціально-економічних зрушеннях особливо тоді, коли ламалися старі засади, а нові ще не викреслювалися чітко і ясно, на політичну арену виходять популістські діячі. За-

снований на буденному, безпосередньому сприйнятті навколишнього світу і його проблем спрощених уявленнях про причинно-наслідкові зв'язки і стосунки громадського життя, популізм пропонує відповідно полегшені, частенько бунтарські шляхи виходу із складних ситуацій.

Ключові слова: популізм, публічна політика, вибори, виборча кампанія, політична ідеологія, політична програма.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз дослідження цієї проблеми. Торкаючись проблематики - концепту популізму в контексті політичної науки, варто зазначити, що дане поняття містить в собі багатогранний вимір, який пройшов певну еволюцію і має свої елементи трактування. А саме варто його розглядати під кутом зору ідеології, яка згодом переходить в політичну ідеологію, а це в свою чергу продукує політичні міфі, які живуть у спільнотах через певні категорії та їх місію. Такими категоріями є політична свобода, справедливість, рівність, політична чесність та інші через призму ідеології консерватизму, лібералізму (неолібералізму), націоналізму.

Популізм може бути виділений з сфери масових почуттів, таких, як націоналізм, расизм, етноцентризм, на основі специфіки його символічних засобів мобілізації гніву і образ людей. Він направляє їх проти інститутів влади і еліти, які, природно, відірвалися від «народу». Популізм - це свого роду моральний курс лікування демократії.

Дана проблематика є актуальною у працях: Б. Бекера. К. Верніке, К. Дейвікс, М. Казіна, Е. Колба, Е. Папарелли. Ф. Фкуями. Популістські наміри можуть, певною мірою, ослабити інтеграцію політичних структур, привести до роз'єднуючих суспільство результатів. Позначається його схильність до індивідуальної свободи і моралі на противагу колективної думки і згоди, за споживання на противагу інвестиціям. Але популізм сам по собі не здатний трансформуватися в робочу систему оскільки популістські декларації обходять мовчанням способи реалізації бажаного. Демократичній системі можна нав'язати популістські атрибути, але це не означає виникнення нового способу перебудови

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сьогодні, досить несподівано для більшості спостерігачів, популізм у США увійшов у фазу, аналогії якої навряд чи можна знайти в новітній американській історії. Дональд Трамп, політик, не пов'язаний з партійним істеблішментом, бізнесмен, почасти навіть людина зі світу шоу-бізнесу, використовуючи широкий арсенал популістських прийомів, зміг стати главою держави.

Під час президентської кампанії 2016 р. Д. Трамп, що не мав значного політичного досвіду, у ході досить напруженої боротьби зміг із вражаючим успіхом перемогти на праймеріз і стати кандидатом у президенти від Республіканської партії [1].

Його кампанія, що велася під слоганом «Зробимо Америку знов великою», зосередилася навколо таких проблем, як нелегальна імміграція, виведення виробництва за межі США, а відтак скорочення робочих місць у самій Америці, величезний національний борг, боротьба з ісламським тероризмом. У дусі республіканських принципів, кандидат Трамп виступив за реформування податкової системи, у тому числі скорочення деяких податків, за скасування медичної реформи президента Б. Обами. Він також обстоював протекціоністські заходи щодо зовнішньої торгівлі, жорстко критикував НАФТА (угода про зону вільної торгівлі у Північній Америці), договір про Транстихоокеанське партнерство, СОТ, висунув ідею запровадження високих мит на китайський та мексиканський експорт. У ході кампанії Д. Трамп виступив за більше використання в американській енергетиці власних корисних копалин, зменшення залежності від імпорту нафти з Близького Сходу. Він висловлював скептичний погляд щодо антропогенної природи глобального потепління, говорив про можливість виходу США з Паризької кліматичної угоди (позицію щодо якої після обрання президентом дещо, як видається, пом'якшив)

[2].

У питаннях зовнішньої політики Д. Трамп обстоював скорочення або відмову від участі у міжнародних угодах з безпеки, піддав критиці НАТО та американських партнерів по цій організації, висловив сумнів щодо необхідності санкцій проти Росії, які адміністрація Б.Обами запровадила після анексії Криму. Головною загрозою для США він вважав ісламський тероризм.

Характеризуючи виборчу програму Д. Трампа (адже поки що зарано оцінювати його дії як президента), її можна визначити як націоналістичну (суміш націоналізму громадянського з етнічним, з поправкою на специфіку цього явища у США), протекціоністську та близьку до традиції американського ізоляціонізму у ставленні до проблем зовнішньої політики. Водночас, очевидним спільним місцем оцінок Д. Трампа політологами та авторами політичних медіа є визначення його як популіста. (Дозволимо собі відмовитися від наведення посилань, бо їх можна знайти чи не сотні). Що дає для цього підстави?

Безперечно, це характер передвиборчої риторики та публічної поведінки кандидата від республіканців – дуже різкої, часто грубої та водночас не позбавленої елементів, властивих більше шоу-бізнесу, ніж нормальній політиці. З погляду системи аргументації, серцевиною риторики Д.Трампа стало (досить парадоксальне для мільярдера) протиставлення себе, як представника «народу», існуючій суспільній верхівці, вашингтонській бюрократії і «політиканам», проти яких він ополчився [3].

За будь-якого ставлення до особистості Д. Трампа, неможливо відмовити йому у своєрідній харизматичності. Із численними популістами як у США, так і за межами країни Д. Трампа споріднює також те, що він ніколи не належав до республіканського, чи будь-якого іншого партійного істеблішменту.

Водночас, крім популістського політичного стилю та риторичного дискурсу, можна відзначити і популістські акценти у самій програмі останнього переможця президентських виборів [6].

Одним з них є радше ізоляціоністська позиція у ставленні до міжнародних справ, критика активної участі США у міжнародних союзах, втручання у конфлікти за межами країни. Водночас, і це також є дуже співзвучним ізоляціоністським підходом популістів, Д. Трамп наполягає на необхідності посилення збройних сил, надзвичайно рішучих дій у разі безпосередньої загрози американським інтересам.

Б.Бекер вказував на низку відмінностей між позицією Д. Трампа та традиційними підходами Республіканської партії. Зокрема, на відміну від республіканських політиків Д. Трамп, обіцяючи скасувати т.зв. «Obamacare» (державну медичну програму для найбідніших американців, яку обстоював президент Б. Обама), заявляв про необхідність збереження інших соціальних програм з охорони здоров'я [4]. У цьому, на думку аналітика, Д. Трамп виявився близьким до європейських популістських партій. Під час кампанії Д. Трамп також піддав критиці поширену у США практику надання кредитів на освіту, яку, за даними соціопитувань, вважають проблемою значна більшість прихильників як демократів, так і республіканців. Така «кроспартійна» позиція, є однією з досить характерних рис політиків-популістів (зауважимо, тих, що певним чином можуть слугувати аргументом на користь популізму) [4].

Як популіста-націоналіста, ставлячи його в один ряд з В. Путіним, У. Чавесом, Р. Ердоганом та В. Орбаном, визначав Д. Трампа знаний американський політолог Ф. Фукуяма. Як і Б. Бекер, він відзначив помітні розбіжності між Д. Трампом і багатьма республіканцями, зокрема, у ставленні до суспільної ролі уряду (ставка Трампа на сильний уряд суперечить традиційній республіканській доктрині «маленького уряду», влади з мінімізованою соціальною відповідальністю), у підтримці державних вкладень в інфраструктурні проекти, проти чого постійно виступали республіканці та підтримували демократи. У цьому Трамп розійшовся

і з переважно прореспубліканською «чайною партією».

З погляду Ф. Фукуяма, одна з причин успіху Д. Трампа полягає у тому, що довший час система стримувань і противаг діяла у США таким чином, що майже паралізувала виконавчу владу, не давала можливості ухвалювати та реалізовувати скільки-небудь непрості рішення. На думку Фукуяма, необхідно, щоб влада могла працювати, а відповідальність політиків перед громадянами реалізовувалася під час чергових виборів. Блокування ж повноцінної можливості зміни влади (приміром, через застосування деякими політиками-республіканцями прийомів «джеррімендерінгу» та ін.) постає першим кроком на шляху зсуву ліберальної демократії до електорального авторитаризму. Потенційно, президентство Д. Трампа містить у собі таку загрозу (хоча Ф. Фукуяма є оптимістом щодо здатності американських інститутів та громадянського суспільства не допустити цього) [7].

Свій аналіз специфіки стосунків Д. Трампа з багатим минулим та сучасним досвідом американського популізму запропонував американський дослідник М. Казін. У ньому він виокремлює дві традиції.

Перша з них, що її досить умовно можна визначити як «ліву», частину широкого ліберального політичного тренду, тавруючи соціальну еліту як винуватця суспільних проблем, не ототожнює її з жодною етнічною чи релігійною групою (цю традицію М. Казін вважає версією «громадянського націоналізму»). До неї належали свого часу Народна партія, рух прогресистів 1920-х рр. та ін. Проте Д. Трамп представляє іншу, відмінну традицію американського популізму – расистсько-націоналістичну, прибічники якої критику еліти пов'язують з нападками на ті чи інші «не білі», не християнські меншини. Свого часу одним з найодіозніших прикладів цієї традиції була діяльність такої організації, як Ку-клукс-клан. Сьогодні подібним чином діє і Д. Трамп, який у ході президентської кампанії ці «небезпечні» меншини визначив досить чітко: іммігранти з Мексики та мусульмани [8].

У руслі націоналістичної лінії в американській популістській традиції знаходиться і критика Д.Трампом глобальної еліти за просування політики відкритих кордонів, які нібито дозволяють іммігрантам забирати робочі місця в американців, знижують їхні життєві стандарти.

Що стосується зовнішньої політики, то ізоляціоністські наголоси властиві усім американським популістам, проте саме правий, націоналістичний популізм завжди був особливо негативно налаштований щодо активної участі США у міжнародних справах, насамперед у тих чи інших великих організаціях [8]. Кампанія Д. Трампа, з його критикою НАТО, європейських союзників Сполучених Штатів, стала новітньою реінкарнацією давнього американського ізоляціонізму. Навіть одне з її гасел – «America First», «Насамперед Америка», кандидат від республіканців запозичив у групи політичного тиску з аналогічною назвою, що була активною наприкінці 1930-х років, звинувачуючи «міжнародних банкірів» у намаганні втягнути США у європейську війну (і швидко припинила своє існування після японської атаки на Перл-Харбор).

На думку М. Казіна, останні президентські перегони в Америці засвідчили повернення в активну політику і ліберального, лівого популізму, втіленням якого була боротьба за право балотуватися від Демократичної партії сенатора Б. Сандерса. При цьому, популістською рисою як кампанії Трампа, так і кампанії Сандерса стало те, що вони обидва критикували пороки, корумпованість системи, діючи в її рамках, не ставлячи під сумнів її основи [9]. Водночас, і це відрізняло їх від популістів минулого, і Трамп, і Сандерс давали досить розпливчасті дефініції того «народу», який вони прагнули представляти супроти еліти. Втім, як зауважив М. Казін, у сьогоденні США, які все більше стають сукупністю відмінних етнічних, культурних, гендерних груп із часом непростими взаєминами, дати дефініцію «народу» і справді досить проблематично.

Різким критиком Д. Трампа, якого він характеризує як популіста, є французький філософ Бернар-Анрі Леві. У випадку Трампа, на його думку, на політику поширюються закони реаліті-шоу. «Голосування за Трампа – це голосування проти рівності та поваги до меншин», – заявив в інтерв'ю цей відомий європейський інтелектуал. З погляду Леві, суголосним явищем у сучасній Європі є авторитарний популізм, що прагне встановити (чи встановлює, як в Угорщині), новий тип політичного режиму – «демократуру», авторитарну владу, яка легітимізується через демократичні процедури та широку підтримку виборців. Філософ заявив про появу новітнього «популістського інтернаціоналу», сьогодні окриленого перемогою популіста Трампа. Популізм у сполученні зі зневагою до еліт та демократії поєднає Трампа і з президентом Росії Путіним. Ще одна точка єднання між ними лежить в особистісній площині: «та сама вульгарність, та сама належність до клубу фальшивих тестостеронових королів» [10].

Очевидно, що зараз ще неможливо дати оцінку президентства Д. Трампа. Саме його обрання на посаду глави США мало домішку випадковості, визначену специфікою системи непрямого голосування, адже у підсумку переможець набрав помітно менше голосів, ніж його суперниця. Проте цілком не випадковою була дуже згуртована підтримка кандидатури Д. Трампа частиною американських виборців [11]. Вона стала підтвердженням класичної тези, що популісти мають успіх тоді, коли політичний істеблїшмент з тих чи інших причин або не здатний вирішувати реальні проблеми значної частини суспільства, або ігнорує їх. З іншого боку, перемога Д. Трампа є новітнім прикладом не раз відзначеного вище протиріччя, різноспрямованості мажоритарної та процедурно-конституційної складових демократії. Будучи очевидним успіхом демократії як втілення волі більшості, а також як системи, відкритої для реальної участі не лише традиційних партійних еліт, перемога Д. Трампа водночас несе чималі загрози для демократії як системи захисту прав меншості та складного пошуку компромісу між різними інтересами. Авторитарні схильності популізму отримали у США можливість реалізувати себе, ставлячи країну перед викликом – довести міцність її громадянського суспільства, її гарантій прав і свобод для усіх [10].

У популізмі досить часто втілюється так званий «парадокс демократії» – певне протиріччя («тертя») між складними демократичними інститутами та вимогами «справедливості», кращого життя для народу-суверену. В іншому аспекті можна вести мову про «інституційний парадокс популізму» – критикуючи існуючі політичні інститути та істеблїшмент, популісти прагнуть їх використати і самим стати новою елітою. На думку К. Дейвікс, популізм в умовах представницької демократії – явище неминуче, проте водночас він є «псуванням» демократії, і популісти швидше «розбещують», ніж «виховують» демократію. Водночас існує і точка зору, що позитивна функція популізму у демократичній системі полягає у тому, що він змушує звернути увагу на збої в її функціонуванні, які можуть пошкодити цю систему в цілому [5].

У перше десятиліття свого існування партія Ж.-М. Ле Пен практично не впливала на політичне життя Франції, отримуючи на виборах менше одного відсотку голосів. Проте у 1980-х почалося якісне піднесення популярності Національного фронту, який до 1990-х став постійним і впливовим політичним гравцем. Партія сформувала розгалужену мережу місцевих осередків, створила свої організації серед молоді, жінок, робітництва, представників силових структур. НФ зміг по-сунути Французьку комуністичну партію зі звичної позиції четвертої за впливом партії країни [11].

Причини збільшення популярності НФ корінилися у пов'язаних з економічними змінами зсувах у соціальній структурі французького суспільства, у зростанні фрагментації всередині великих соціальних груп, що істотним чином зачепило також і французький робітничий клас – традиційну опору лівих партій [12]. Іншим

чинником став потужний приплив іммігрантів, який почав невпинно міняти етнічний та культурний ландшафт країни, водночас породжуючи незвичні проблеми у сферах зайнятості, безпеки та ін.

З іншого боку, на рівні партійної системи країни стійке зближення позицій традиційних ведучих партій, не здатних знайти ефективні відповіді на нові суспільні виклики, сприяло поширенню серед французького електорату переконання, що політико-технократична еліта, яка керує Францією, ігнорує прагнення та інтереси французів. Вище вже зазначалося, що саме формування мало диференційованого та надто стабільного політичного центру, в умовах наростання кризових явищ, є однією з причин звернення виборців до різного ґатунку, і насамперед популістських, «третьох сил». Подібне явище має місце і у Франції [17].

В умовах кризи старих системних партій потужне піднесення популізму, що спостерігається зараз у Франції, пов'язане з ім'ям наступниці Жана-Марі Ле Пена на посаді голови Національного фронту, його доньки Марін Ле Пен.

Марін Ле Пен (1968 р.н.) приєдналася до Національного фронту ще у юності. Юрист за освітою, донька лідера партії певний час працювала у її юридичному департаменті. Марін Ле Пен очолила Національний фронт у 2011 р., і відтоді міцно тримає партійне кермо. У 2012 р. вона уперше, і з чималим успіхом, балотувалася у президенти, посівши за результатами голосування третє місце.

Національний фронт під керівництвом Марін Ле Пен зберіг усі основні програмні засади часів лідерства її батька. У той же час, Марін Ле Пен доклала зусиль для, за її власним висловом, «де-демонізації» звичного іміджу партії як організації одіозних радикалів, яким не місце у нормальній політиці. На загал вона сприймається як більш поміркований політик, ніж її попередник. Деяких крайніх активістів Національного фронту, яких звинувачували у расизмі та антисемітизмі, за Марін Ле Пен було виключено з партії; у серпні 2015 р. за нові надто різкі висловлювання з Національного фронту виключили навіть самого засновника, Жана-Марі Ле Пена.

Марін Ле Пен послідовно дистанціювалася від антисемітизму, публічно назвала Холокост «вершиною варварства» (на противагу батьку, який називав газові камери «деталлю Другої світової війни»). Б.-А. Леві, послідовний критик популізму та Національного фронту, висловився про цю партію за нового керівника як про «крайньо правих з людським обличчям».

Сьогодні Марін Ле Пен, із дуже високим рейтингом, знов балотується у президенти. Вона виступає за референдум щодо членства Франції у Євросоюзі (підтримуючи вихід з європейської спілки), за відмову від євро та відновлення національної валюти, за вихід Франції з НАТО та максимально незалежну щодо США зовнішню політику. З погляду Ле Пен, глобалізація, євроінтеграція та вільна торгівля завдають шкоди французькій економіці, руйнують сільське господарство та інші традиційні галузі, відтак вона захищає протекціоністську політику у сфері зовнішньої торгівлі. Також Національний фронт виступає проти планів приватизації комунальних підприємств та послуг [14].

Чи не найгострішим моментом внутрішньополітичної програми Марін Ле Пен є її позиція щодо іммігрантів. Кандидат від Національного фронту обстоює депортацію з країни тих, хто потрапив туди нелегально, мораторій на в'їзд нових переселенців, ускладнення доступу до французького громадянства. Рішуче відкидаючи мультикультуралізм, сьогодні Національний фронт, як і у минулому, прагне до гомогенного суспільства, асиміляції іммігрантів, водночас категорично відкидає звинувачення у расизмі. Крім цього, Марін Ле Пен, вихована у католицтві, виступає за послідовну секуляризацію французького суспільства і держави, вважає неприпустимою державну фінансову підтримку будь-якої релігії. Очевидно, що у умовах, коли католицтво вже давно і повністю відокремлене у Франції від держави, йдеться про намагання перешкодити подальшому поширен-

ню у країні ісламу [15].

За керівництва Жана-Марі Ле Пена Національний фронт прийнято було визначати як ультраправу організацію. Очевидні підстави для цього давали його відверто антисемітська, почасти расистська позиція, а також різкий антикомунізм, що був актуальним у суспільно-політичних реаліях 1970-х – 1980-х рр. Сьогодні Марін Ле Пен та очолювану нею партію практично консенсусно кваліфікують як правих популістів, щоправда, подекуди також і як праворадикалів. З нашого погляду, Марін Ле Пен безперечно властиві риси типового політика-популіста. До їх числа можна віднести наступні характеристики її політичної риторики та програми.

Першою з них є цілком популістський характер нападок Національного фронту та Марін Ле Пен на французький політичний істеблішмент та Брюссель (керівництво Євросоюзу). Головним об'єктом їх критики став саме ЄС, його організатори і провідники. Для Ле Пен Євросоюз – сила, що нав'язує свою волю Франції та іншим європейським країнам, ігноруючи прагнення та інтереси «пересічних» людей. Лідер Національного фронту заявляла, що Лісабонський договір – «могилище незалежності та ідентичності європейських націй». Марін Ле Пен навіть порівнювала ЄС із Радянським Союзом, і заявляла, що «Брюссельська стіна впаде так само, як впала Берлінська. ЄС, цей зразок утисків, зникне. Але народиться Європа вільних націй» [16].

За словами К. Верніке, автора часопису «Зюддойче Цайтунг», для «здібної популістки» Ле Пен «достатньо висміювати правлячі вже протягом десятиліть партії і зневажливо називати їх «системою», що зраджує народ. Верхом цих змов, як кожен день заявляє ця фальшива Жанна д'Арк, є те, що політичний клас у Парижі передав колись горду націю у розпорядження чужої влади – влади Євросоюзу і євро, цьому «холодному монстру» з Брюсселю». Ч. Грант, керівник Центру європейських реформ, ще у 2011 р. так писав про стиль виступів Марін Ле Пен: «Її мова співзвучна з мовою пересічної людини: вона на боці маленьких людей проти іноземців, міжнародної бюрократії і великих капіталістів». А такий дискурсивний стиль, риторика захисту «хороших» простих людей від поганих «інших», якоїсь «змови» є, як не раз зазначалося вище, одним з класичних симптомів популізму [13].

Популістською рисою сьогоденної діяльності Національного фронту та Марін Ле Пен є сполучення радше націоналістичної програми щодо проблем імміграції та культурного плюралізму з виразно лівими підходами до деяких економічних питань. Вони виступають проти приватизації, жорстко критикують засади вільної торгівлі, заявляють про необхідність збереження тих високих соціальних гарантій, що має чимало французів. Марін Ле Пен заявляла, що сама угода про створення ЄС – «кат комунальної власності в ім'я культури прибутковості і вільної конкуренції – обох моральних ворогів суспільних інтересів».

За визначенням К. Верніке, Марін Ле Пен «користується... лівими ідеями для того, щоб виголошувати полум'яні промови проти капіталізму та крайнього лібералізму». Лідер Національного фронту говорила, що сьогодні «лівий і правий не значить більше нічого – і ліві і праві за ЄС, євро, вільну торгівлю та імміграцію. Протягом тридцяти років ліві і праві були тим самим; справжній розкол зараз між тими, хто підтримує глобалізацію, і націоналістами». У своїй критиці як лівих, так і правих опонентів Марін Ле Пен, як видається, діє суголосно зі своїм батьком, який рішучо нападав на істеблішмент обох головних політичних таборів, і, будучи категоричним антикомуністом, на виборах 1997 р. відкрито виловлювався за успіх лівих [13].

Можлива перемога Марін Ле Пен на президентських виборах поставила б під реальну загрозу саме існування Євросоюзу. Європейські часописи попереджають, що вихід із нього Франції привів би європейську спільку до неминучого краху. Во-

дночас, популісти штибу Марін Ле Пен, атакуючи європейську єдність, зайняли переважно проросійську позицію, закликають, як і лідер Національного фронту, визнати анексію Криму, до «порозуміння» з Кремлем, а у нинішній міжнародній кризі звинувачують насамперед політику США (принаймні, до обрання президентом Д. Трампа). Як й інші популісти, Марін Ле Пен не раз схвально висловлювалася про президента РФ, зокрема, заявляла, що «ми (з Путіним. – І.К.) захищаємо спільні цінності: християнську спадщину і європейську цивілізацію».

Серед чинників, що привертають до російського режиму симпатії європейських популістів, зокрема і Марін Ле Пен, те, що Путін і його однодумці зробили ставку на націоналістичну політику, відкрито відкидають ліберальні цінності. Водночас, московський режим та популістів споріднює ідея прямого народоправства (здійснюваного, вочевидь, популярним «вождем»), ворожість до складних інститутів, які, з їхнього погляду, перешкоджають реалізації «народної волі». Крім ідеологічних «точок дотику», на відверті симпатії французьких популістів до Кремля вплинули, варто думати, і чималі суми, отримані ними на виборчу кампанію через контрольовані Москвою банки.

Висновок. Отже, коли популізм апелює до суспільних настроїв, тоді власне появляється спроба підлаштуватися під стереотипи масової свідомості і тоді популізм стає засобом завоювання влади. А підвдана маса потребує від влади, по-перше, опіки, турботи, догляду, патерналістського забезпечення базового комфорту – фізіологічного і психологічного. По-друге, встановлення чи дотримання порядку. По-третє, надання сенсу колективному та індивідуальному існуванню, творенню привабливої спільної ідеї. Хоча це є своєрідна ілюзія, але баз неї суспільство не може нормально існувати, інакше воно впадає у стан аномії. Якщо ж влада не хоче чи не може запропонувати громадянам важливу й цікаву для них ілюзію, то вона ризикує втратити свою популярність, якщо, звісно, вона її має.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Предвыборная программа Дональда Трампа, – URL: <https://www.inosmi.ru/politic/20161108/238154529/html> (Дата обращения 5.05.2017)
2. В Белый дом на золотом эскалаторе. Особенности предвыборной кампании Дональда Трампа, – URL: https://lenta.ru/articles/2015/06/25/donald_trump (Дата обращения 5.05.2017)
3. Десять главных предвыборных обещаний Дональда Трампа, – URL: <https://ria.ru/analytics/20161109/1480990161.html>. (Дата обращения 5.05.2017)
4. Becker В. Trump's 6 populist position, – URL: <https://www.politico.com/story/2016/02/donald-trump-working-class> (Accessed 5.05.2017).
5. Дейвикс Криста. Популизм, – URL: <http://www.gefter.ru/archive/6800> (Дата обращения 5.05.2017)
6. Декер Ф. Популизм как вызов либеральным демократиям // Актуальные проблемы Европы. Правый радикализм в современной Европе. Сб. науч. трудов. – М., 2004. – С. 56–73.
7. Fukuyama F. Is American Democracy Strong Enough for Trump? The case against panic, – URL: <https://www.politico.com/magazine/story/2017/01/donald-trump> (Accessed 5.05.2017)
8. Kazin M. Trump and American Populism: Old Whine, New Bottles, – URL: <https://www.foreignaffairs.com/print/1118386> (Accessed 5.05.2017)
9. Kazin M. How Can Donald Trump and Bernie Sanders Both Be «Populist?», – URL: <https://www.nytimes.com/2016/03/27/magazine/how-can> (Accessed 5.05.2017)
10. Герке К. Трамп и Путин в сравнении, – URL: www.inopressa.ru/article/16-Nov-2016/laregledugeu/levy.html (Дата обращения 5.05.2017)
11. Колб Е. Национальный фронт в политической жизни Франции на рубеже XX – XXI веков // Праці гістарычнага факультэта БДУ: навук. зб. Вып. 6. – Мінськ: БДУ, 2011. – С. 134.
12. Paparella E. L. Common Populism: Trump, Le Pen and Putin, – URL: <http://foreignpolicynews.org/2017/01/23/common-populism> (Accessed 5.05.2017)
13. Вернике К. Успех Марин Ле Пен угрожает всей Европе, – URL: <http://inosmi.ru/>

world/20150224/2270733046.html (Дата обращенiя 5.05.2017)

14. 144 обещания: Марин Ле Пен представила свою предвыборную программу, – URL: <https://inosmi.ru/social/20170205/23866895.html> (Дата обращенiя 5.05.2017)

15. The French presidential election. Europe's biggest populist danger, – URL: www.economist.com/node/21700252/print (Accessed 5.05.2017)

16. «Русский мир» Национального фронта, – URL: <http://www.novayagazeta.ru/articles/2014/12/17/62388-russkiy-mir> (Дата обращенiя 5.05.2017)

17. Boggini J. Why Putin and Populists Love Each Other Deeply, – URL: www.huffingtonpost.com/entry/putin-trump-populists_us_585 (Accessed 5.05.2017)

REFERENCES:

1. Predvybornaja programma Donal'da Trampa [The pre-election program of Donald Trump], – URL: <https://www.inosmi.ru/politic/20161108/238154529/html> (Accessed 5.05.2017)

2. V Belyj dom na zolotom jeskalatore. Osobennosti predvybornoj kampanii Donal'da Trampa [To the White House on a golden escalator. Donald Trump's special mobilization campaign], – URL: https://lenta.ru/articles/2015/06/25/donald_trump (Accessed 5.05.2017)

3. Desjat' glavnyh predvybornyh obeshhanij Donal'da Trampa [Donald Trump's Top Ten Election Polls], – URL: <https://ria.ru/analytics/20161109/1480990161.html>. (Accessed 5.05.2017)

4. Becker B. Trump's 6 populist position, – URL: <https://www.politico.com/story/2016/02/donald-trump-working-class> (Accessed 5.05.2017).

5. Dejviks Krista. Populizm [Populism], – URL: <http://www.gefter.ru/archive/6800> (Accessed 5.05.2017)

6. Deker F. Populizm kak vyzov liberal'nym demokratijam [Populism as a challenge to liberal democracies] // Aktual'nye problemy Evropy. Pravyj radikalizm v sovremennoj Evrope. Sb. nauch. trudov. – M., 2004. – S. 56–73.

7. Fukuyama F. Is American Democracy Strong Enough for Trump? The case against panic, – URL: <https://www.politico.com/magazine/story/2017/01/donald-trump> (Accessed 5.05.2017)

8. Kazin M. Trump and American Populism: Old Whine, New Bottles, – URL: <https://www.foreignaffairs.com/print/1118386> (Accessed 5.05.2017)

9. Kazin M. How Can Donald Trump and Bernie Sanders Both Be «Populist?», – URL: <https://www.nytimes.com/2016/03/27/magazine/how-can> (Accessed 5.05.2017)

10. Gerke K. Tramp i Putin v sravnenii [Trump and Putin in comparison], – URL: www.inopressa.ru/article/16-Nov-2016/laregledugeu/levy.html (Accessed 5.05.2017)

11. Kolb E. Nacional'nyj front v politicheskoj zhizni Francii na rubezhe XX – XXI vekov [National Front in the Political Life of France at the Turn of the XX – XXI Centuries] // Praci gistorychnaga fakul'tjeta BDU: navuk. zb. Vyp. 6. – Mins'k: BDU, 2011. – S. 134.

12. Paparella E. L. Common Populism: Trump, Le Pen and Putin, – URL: <http://foreignpolicynews.org/2017/01/23/common-populism> (Accessed 5.05.2017)

13. Vernike K. Uspeh Marin Le Pen ugrozhaet vsej Evrope [The success of Marin Le Pen threatens the whole of Europe], – URL: <http://inosmi.ru/world/20150224/2270733046.html> (Accessed 5.05.2017)

14. 144 obeshhanija: Marin Le Pen predstavila svoju predvybornuju programmu [144 promises: Marin Le Pen presented her election program], – URL: <https://inosmi.ru/social/20170205/23866895.html> (Accessed 5.05.2017)

15. The French presidential election. Europe's biggest populist danger, – URL: <http://www.economist.com/node/21700252/print> (Accessed 5.05.2017)

16. «Russkij mir» Nacional'nogo fronta [«The Russian World» of the National Front], – URL: <http://www.novayagazeta.ru/articles/2014/12/17/62388-russkiy-mir> (Accessed 5.05.2017)

17. Boggini J. Why Putin and Populists Love Each Other Deeply, – URL: http://www.huffingtonpost.com/entry/putin-trump-populists_us_585 (Accessed 5.05.2017)

Киянка И., кандидат политических наук, доцент, Львовский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины (Львов, Украина), E-mail: kiyanka@i.ua

Публичная политика и популизм в XXI веке: пример США и Франции.

Аннотация. В статье рассмотрена проблематика популизма через призму публичной

политики и выборов в США и Франции. Рост популизма сейчас объясняют разрушением либерального консенсуса, которое началось после окончания холодной войны, с ростом напряжения между демократическим мажоритаризмом и либеральным конституционализмом - двумя главными основой демократических режимов. Усиление роли популизма свидетельствует о постепенной потере привлекательности либеральных решений в сфере политики, экономики и культуры, а особенно в звене идеологии. Мировой опыт свидетельствует, что популистское движение активизировалось в периоды, когда страны переживали переломные этапы своей истории. При резких социально-экономических сдвигах особенно тогда, когда ломались старые устои, а новые еще не вычеркивались четко и ясно, на политическую арену выходят популистские деятели. Основанный на обыденном, непосредственном восприятии окружающего мира и его проблем упрощенных представлениях о причинно-следственных связи и отношения общественной жизни, популизм предлагает соответственно облегченные, зачастую бунтарские пути выхода из сложных ситуаций.

Ключевые слова: популизм, публичная политика, выборы, избирательная кампания, политическая идеология, политическая программа.

Kiyanka I., PhD in political sciences, docent, Lviv Regional Institute of Public Administration National Academy of Public Administration under the President of Ukraine (Lviv, Ukraine), E-mail: kiyanka@i.ua

Public policy and populism in the XXI century: the case of the US and France.

Abstract. The article deals with the problems of populism in the light of public policy and elections in the United States and France. The growth of populism now explain the destruction of the liberal consensus, which began after the Cold War, with increasing tension between democratic majority and liberal constitutionalism - the two main pillars of democratic regimes. Strengthening the role of populism shows the gradual loss of the attractiveness of liberal solutions in the field of politics, economy and culture, especially in the link ideology. World experience shows that the populist movement intensified in periods when the country experienced a turning point in its history. In sharp socio-economic changes particularly when breaking the old principles and new ones have not clearly, the political arena out populist leaders. Based on everyday, direct perception of the world and its problems simplistic notions of cause and effect relationships and social life, according populism offers lightweight, often rebellious ways out of difficult situations.

Keywords: populism, public policy, elections, campaign, political ideology, political program.

УДК 316.35(477)+352.075

Березинський В. П.,

доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політології
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
(Дніпро, Україна), E-mail: visnukdnu@i.ua

САМООРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГРОМАДИ У ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Анотація. Виявлено, що формами участі громадян у вирішенні питань місцевого значення є: вибори депутатів місцевих рад, сільських, селищних та міських голів; участь у місцевих референдумах, загальних зборах за місцем проживання і громадських слуханнях; можливість порушити в порядку місцевої ініціативи розгляд місцевою радою будь-якого питання, яке належить до її відання. Виділено такі функції членів громади на рівні місцевого самоврядування: індикація, оцінювання, генерація, каталіз, контроль. Визначено такі методи залучення громадськості до процесу розробки та прийняття рішень місцевого значення: підвищення рівня громадської інформованості; консультації з громадськістю; громадській контроль за діяльністю органів влади; стратегічне планування розвитку громади.

Ключові слова: самоорганізація громади, децентралізація влади, форми та методи участі громадян у місцевому управлінні, ролі децентралізації влади.